WAPENGEKLETTER IN DE UNDERGROUND?

Aanleiding voor dit gesprek: uitlatingen van Koos Zwart in de Nieuwe Linie van 25 april met betrekking tot Fantasio, de Kosmos en Nico Torenstra.
Rond de tafel in Bodega Keyzer (op voorstel van Koos Zwart op 'neutraal terrein') zitten Philip Veerman en Harry van der Zant (Verdanda), Nico Torenstra (directeur van Kosmos en docent aan de Sociale Academie Karthuizerplantsoen) en Koos Zwart (oprichter van Provadya? en medewerker aan het VARA-programma 'Dit is het begin'.

Van Fantasio naar meditatiecentrum Kosmos

Wij: Even een opwarmertje .... Koos, je zegt in het interview in de Nieuwe Linie niet zulke lieve dingen over de Kosmos-staf, vooral met betrekking tot de overgang van Fantasio naar Kosmos.

Koos: Kijk, bepaalde groeperingen in Amsterdam vinden het niet zo gezellig dat de Kosmos de Kosmos is geworden. Over de ruggen van de mensen die in Fantasio kwamen is iets totaal anders gemaakt, waar ze helemaal geen trek in hadden. Het minste wat je van Kosmos mag verwachten is dat ze een zekere service verlenen aan andere groeperingen. Dolle Mina die er een kantoor wilde openen werd gezegd dat ze maar hier moest betalen. Dat is natuurlijk voor een dergelijke jonge groepering praktisch uitgesloten.

Wij: Was je bezwaar ook niet gericht tegen de wijze waarop Fantasio dicht ging?

Koos: Nou ja, daarover hoef ik Nico geen bal te vertellen. Ik heb op een gegeven moment de stelling gehad, dat als de overheid het gebouw wilde sluiten, ze dat dan maar moesten doen met het hele publiek erin; de mensen stuk voor stuk verwijderen. Dat hadden ze nooit geflikt.

Nico: Dat is een punt in het interview met Koos in de Nieuwe Linie waarbij ik toch wat kanttekeningen wil plaatsen. In het interview wordt de indruk gewekt alsof het sluiten van Fantasio een direkt gevolg is geweest van dreigementen van de overheid. Dat is onjuist. De staf heeft altijd het plan gehad om de ervaringen van het afgelopen jaar in een soort studieweek te bekijken.
Een aantal zaken konden we moeilijk aan: op sommige momenten een keiharde drugscène, enorm veel sightseeing-visitors, moeilijkheden intern vanuit de organisatie en extern met de brandweer om dit krankzinnig grote aantal bezoekers op te vangen. Op basis van die ervaringen begon een deel van de staf nieuwe plannen te ontvouwen. Ruud Tegelaar kwam in een vroeg stadium voor de vakantie met een plan: een soort kloosterachtige toestand.

Koos: Ja, het pijenplan. Het is allemaal wel duidelijk wat je zegt, alleen de datum van de sluiting is bepaald door druk van de overheid.

Nico: Nee stil, die week stafbezinning stond al vast. De burgemeester had omstreeks die tijd het zoveelste gesprek met een aantal ministers. Hij vroeg of die bezinningsweek niet een week kon worden vervroegd, zodat hij dan in Den Haag met meer informatie kon komen. Daar zijn we op ingegaan. Die bezinningsweek liep uit op twee maanden stilliggen. Vooral ten aanzien van het druggebruik was er een gespannen toestand tussen Polak en Klompé. De minister van Justitie drong aan op ingrijpende maatregelen tegen Paradiso en Fantasio. Klompé heeft zich daar met hand en tand tegen verzet.

Koos: Het gaat er mij om dat de bezoekers op tijd en volledig over de sluiting ingelicht hadden moeten worden. Op een hearing van 29 augustus is ons gewoon niet verteld dat een verzoek van de burgemeester was binnengekomen. Dat vind ik gewoon achterhouden van essentiële gegevens.

Nico: In zoverre was het voor mij ook een verrassing, dat toen ik van vakantie terugkwam, een deel van de studieweek al achter de rug was. Maar goed, het blijft ontzettend moeilijk jongerensociëteiten als Fantasio totaal te democratiseren. Hoe kun je dat fluktuerende bezoekersbestand in een democratische besluitsvorming opnemen? Bij de Kargadoor in Utrecht ligt dat iets eenvoudiger. Die hebben een aantal sterk gestruktureerde groepen waar steeds op teruggevallen kan worden.

Koos: In juni heb ik al gezegd dat het hele Kosmosplan me iets persoonlijks van Ruud Tegelaar leek en je er daarom erg goed over na moest denken alvorens het uit te voeren.

Meditatie-Aktie

Wij: Het hele Kosmos-plan hangt dat ook niet samen, Nico, met wat je in 'Jeugd Zeventig' zegt over de zelfinkeer van de underground. Een andere vraag die opkomt is dan wat doet de Kosmos met de actie en heeft onder andere Oranje Vrijstaat de wacht ten aanzien hiervan niet overgenomen?

Nico: Ik heb me in 'Jeugd Zeventig' een beetje laten verleiden over de Nederlandse underground te praten. Wetend dat Koos over andere informatie beschikt dan ik, vind ik het een ijdele uitspraak om in Nederland over underground te spreken. Ons hele cultuurpatroon en onze maatschappijstructuur is van dien aard dat dit eigenlijk niet kan. Vergelijk het maar even met de problemen waar men zich in de Verenigde Staten voorgesteld ziet.

Koos: Ik ben het met je eens als je zuiver over het begrip praat.

Nico: Vanuit een stuk solidariteit vind ik het even lullig te ontkennen dat er verschijnselen van underground zijn. Er is een stuk behoefte aan (politieke) actie, reflectie en consumptie. Het element van met jezelf bezigzijn dreigde in Fantasio uit de boot te vallen. De Kosmos is misschien een verschijnsel van specialisatie te noemen.

Koos: Specialisatie, nee, intolerantie is het. Tegen wat er geweest is zet men zich af.

Nico: Dan ben ik het niet met je eens. Als je nagaat dat we de afgelopen maanden ontzettend hard bezig zijn geweest om Fantasio II te gaan redigeren (per 1 juni gaat het open onder dezelfde stichting met dezelfde mensen). Ik wil maar zeggen dat het geen zaak van intolerantie is geweest, maar van: mensen als we die Kosmos-toestand willen realiseren dan moeten we dit zuiver houden.

Koos: Ik zit nog even na te denken ... dat is nu de eerste keer dat ik van een nieuw gebouw hoor.

Wij: Is de verandering van Fantasio in de Kosmos niet een de overheid welgevallige overgang geweest?

Koos: Als ik een enorme zak zou zijn dan zou ik zeggen: ja ....

Wij: Maar dat ben je niet ....

Koos: Nee, de staf heeft er zelf toe besloten. Ik heb me er met hand en tand en via smerige manipulaties tegen verzet. Het is moeilijk te onderscheiden tussen gevoelens van gvd ze hebben niet naar me geluisterd en gvd het gaat verkeerd. Ik vind het doodeng. Fantasio was full-house, duizenden kilometers was het buiten de landsgrenzen bekend, vanuit Fantasio verrezen andere clubs. Waarom is een grote groep niet de gelegenheid gegeven om langzaam over te komen naar de Kosmos. Behoefte aan meditatie is oké. Maar waarom een heel gebouw? Dat kan niet, dan pak je het iemand af.

Gevaarlijk

Nico: Kijk, als die verhouding met de overheid, het establishment, zo gespanen zou zijn geweest dat we het gevoel hadden in een duidelijk conflict te zitten, dan was de Kosmos op dat moment niet geboren. Dan hadden we het conflict eerst wel uitgevochten.

Wij: werd die verhouding op een gegeven moment niet verdomd gespannen?

Nico: Ten aanzien van één facet ....

Wij: Het druggebruik.

Nico: Precies. We hebben voortdurend geprobeerd duidelijk te maken dat Fantasio op vele punten gevaarlijk was. De volkomen tolerantie ten aanzien van lichtshows, popmuziek, noem maar op, hebben we nooit begrepen. Dat wordt eenvoudigweg als een stuk amusement afgedaan. Paradiso is blijven doordraaien op dezelfde formule. Zit die nu in een voortdurend conflict? Ben je gek.

Koos: Paradiso is gewoon een gemeente-exploitatie.

Nico: Het conflict ten aanzien van de Kosmos met de overheid ligt momenteel veel scherper.
Men is het niet met het beleid eens. Het is een stokpaardje van me, maar ik vind dat er in die hele subcultuur een aantal elementen zit, door het establishment als ongevaarlijk beschouwd, die ik graag stimuleer.

Wij: De overheid denkt misschien dat kunnen ze toch niet omzetten in een wapen tegen de maatschappijstruktuur. Overtrek je het gevaar ervan niet? Is het wel zo gevaarlijk?

Koos: Welke criteria hanteer je hierbij? Gevaarlijk voor de economie zijn b.v. plannen als het alternatieve groentenplan, het krantenruilplan. Daar komt geen geld meer aan te pas. Deze mensen doen niet meer mee aan de economie.

Wij: Jij gelooft niet zo in die olievlektheorie, Nico?

Nico: Dat is gewoon de spanning in mezelf Ik ben opgeleid als social actionist. Ik weet hoe moeilijk het is om in de kernen van bepaalde machtsstrukturen door te dringen. Het is geen kwestie van een huis bezetten. Daar heb je ragfijne strategieën voor nodig.

Koos: Ik wil je in een gesprek onder vier ogen best iets over die ragfijne strategieën vertellen.

Nico: Ik heb het gevoel gekregen dat we in de Nederlandse situatie voorzichtig moeten zijn met het idee dat we alleen maar door sociale aktie kunnen veranderen. De filosofie van Timisor Lirie spreekt over het bezetten van de knooppunten van de maatschappij door omgeturnde mensen. Mensen die op de universiteiten LSD hebben gebruikt of op een andere manier met de psychedelische cultuur in aanraking zijn gekomen.

Wij: Is dat niet erg optimistisch?

Koos: Nee, dat is b.v. de hele strekking van het artikel in de Haagse Post, dat zegt onder andere: Er zijn eerste kamerleden die roken, burgemeesters en gemeenteraadsleden, oudere mensen die omgeturnd zijn. Daar komt dan nog de jongere generatie bij.

Sociale akademies-cultureel werkers

Wij: Je zegt in de Nieuwe Linie, dat de produkten van de sociale akademies zich voornamelijk bezighouden met de vertaalfunktie: via een leuke frisse taal, die alleen zijzelf verstaan, intermediair zijn tussen publiek en overheid. Er komt nauwelijks iets uit de jongens zelf.

Koos: Ik bedoel ermee: de een codeert, de ander decodeert en verpakt het weer in stencil. De eigen inbreng is niet zo groot. Ik kom in verschillende steden en zie dat het symptomatisch is voor het culturele werk daar.

Nico: Ik geloof dat Koos gelijk heeft. De culturele werker komt een vraag van het publiek tegen en probeert aan de behoefte te voldoen door andere mensen in te schakelen. Zie: volkshogeschool, vormingscentra etc. Dat is de situatie momenteel. Het wordt anders, wanneer een groep zegt: lul nou niet met mensen van buiten, maar kom zelf met je ideeën. Je zult dan zelf een visie moeten hebben. Ik dacht dat ik in een staf van pak weg tachtig leden, een van de weinige, misschien wel dé enige, ben die een direkt kontakt met deze ondergroundverschijnselen heeft. Ik moet de eerste les hierover op de akademie echter nog geven. Bij maatschappelijk werk begint men het belang van social action in te zien. In de staf zitten echter geen social actionisten. De eigen opleiders worden niet adekwaat beschouwd. Dat geeft een gewrongen toestand. Een stuk specialisatie naar de underground is keihard nodig.

Wij: Hoe denk je over die behoefte aan culturele werkers, Koos?

Koos: De overheid eist het, anders krijg je geen subsidie, dat is wat anders. We zijn niet in de gelegenheid die mensen als mensen te beschouwen. We zijn met ze opgescheept. Er is wel behoefte aan culturele werkers die behalve dat ze weten hoe ze een discussie moeten leiden, ook weten hoe ze een open jongerencentrum moeten runnen. Ze hoeven geen zestienarmige octopussen te zijn, maar ze moeten een beetje begrip voor de situatie hebben. Dat kun je niet hebben als je niet geïnformeerd bent.

Nico: De technieken die je op de akademie leert, steunen op een niet of nauwelijks expliciet gemaakte maatschappijvisie. Vier jaar lang word je opgeleid in establishment communikatietechnieken. Men is verder best geneigd om Roel van Duyn of Koos Zwart een keer te laten praten, maar de onderliggende filosofy wordt niet aangereikt. Een cultureel werker die in een open jeugdcentrum werkt moet eerst omgeturnd zijn. Het gaat om een fundamentele attitude.

Koos: Belangrijk is dat kulturele werkers leren totale informatie te geven. Alle alternatieven moeten op tafel komen. Bij voorbeeld tussen informatie over het leger vanuit het ministerie van defensie en vanuit dienstweigeraars zit nog een soldatenbond. Ze zien het dikwijls teveel wit-zwart.

Het jongeren-adviescentrum

Wij: Wat vinden julie van het JAC hier in Amsterdam?

Koos: Een uitstekende instelling. Ze kunnen aan de overheid op niet mis te verstane wijze boodschapjes doorgeven. In samenwerking met Release wordt in oktober door het JAC een klein staaltje opgemaakt dat er pak weg 47.000 mensen om een slaapplaats hebben gezeurd. Omdat het JAC gesubsidieerd is, wordt de subsidiegever ermee geconfronteerd.

Wij: Nico, jij doet iets bij het JAC.

Nico: Ja, Koos benadert het vanuit een kant. Ik geloof dat het JAC een ontzettend goede funktie vervult ten aanzien van alle mensen die hulp vragen. Momenteel krijg je dat een deel van de underground zegt dat het JAC puur establishment is en het JAC zegt: met dat deel van de underground willen we niets te maken hebben. Je kunt van het JAC gebruik maken op de wijze waarop je er gebruik van wilt maken. Dat is een goede formule.

Koos: Bij Release ligt de identifikatie wat gemakkelijker. Bij het JAC zit je altijd met het bureau, dat is het enige verschil.

De Kosmos en Paradiso als vrijplaatsen

Wij: Wat vind je ervan dat Fantasio en Paradiso eilanden zijn in een maatschappij waar drugs maar worden getolereerd, waardoor het legaliseren waarschijnlijk wordt tegengehouden?

Nico: Dat vind ik een ontzettend moeilijke vraag. Voor een deel is het nl. gewoon waar. De instellingen kunnen alleen functioneren krachtens een repressieve tolerantie. Om die repressieve tolerantie op te heffen kun je twee dingen doen: je kunt je programma zo gaan maken dat het een normale tolerantie wordt; je kunt de repressieve tolerantie opvoeren door de zaak te laten escaleren. Ik geloof binnen onze Nederlandse toestand alleen maar in het voortbestaan en handhaven van instellingen als de Kosmos en Paradiso. Je komt wel in een guerrilla-achtige toestand terecht.

Wij: Voelen jullie je te behoren bij de underground?

Nico: Ik voel me ertoe behoren, maar ik ben het niet. Ik voel dat een aantal motieven ook mijn motieven zijn, een aantal mensen in de underground mijn mensen zijn. Ik ben een van die gekke intermediaire figuren die er tussenin zitten. Ik vind, dat wanneer je echt tot de underground behoort, er meer tijd in moet steken, minder geld verdienen etc.

Koos: Ik geloof dat het alleen maar een bepaald gevoel is. Als je vraagt of ik het waar maak, zeg ik nee: niemand maat het waar.

Nico: We hebben in Nederland geen Stokeley Carmighel. Er zijn wel mensen die het denken, Simon Vinkenoog b.v., maar we hebben ze gewoon niet. Wij hebben Roel van Duyn.

Wij: Het is allemaal wat toegedekt in Nederland.

Nico: Er zijn allemaal ontsnappingsmogelijkheden. Je kunt Ton Regtien zijn en er toch allerlei dingen naast doen: Roel van Duyn zijn .... er is geen stigmatisering. De underground in de V.S. is een stigma. Koos heeft een gekke hoed op, maar krijgt een leuke job in de VARA. Veel mensen vinden het gek dat ik op de sociale akademie les geef.

Wij: Vinden jullie dit een gunstige situatie?

Koos: Ja, de andere situatie is dat er geweld gaat optreden.

Wij: Een laatste vraag .... Hoeveel zetels krijgt Oranje Vrijstaat?

Nico: Ik hoop dat ze er een halen. Ik vind het ontzettend belangrijk dat deze ambassadeur in de gemeenteraad blijft bestaan. En als ik zeg ik hoop dat ze er een halen, dan zeg ik, ik hoop dat ze er meer halen. Ik zou het een verrassing vinden als Roel van Duyn zou terugkomen.

Koos: Twee zetels ....

Philip Veerman Harry van der Zant

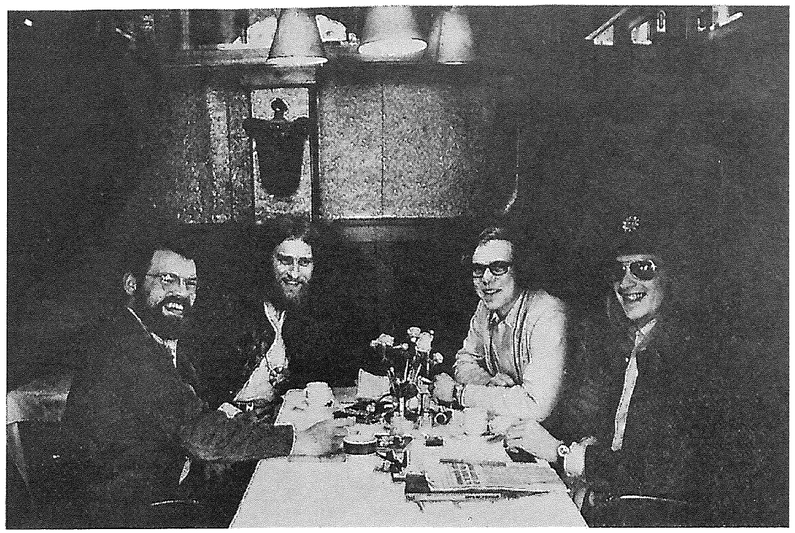

v.l.n.r. H. v. d. Zant, N. Torenstra, Ph. Veerman en K. Zwart — foto Willem Diepraam, Amsterdam

J. A. M. Kemps
G. W. Spitzenstraat 56
Stadskanaal

Stadskanaal, 19 maart 1970

Naar aanleiding van het artikel 'De zaak Christientje' in T.M.W. van 5 maart 1970.

Geachte Mevrouw J. Beekman Eggink

Hoewel U in het artikel over de zaak Christientje zelf al aangeeft dat een redenering beginnende met: 'Als... dan...' de tegenstellingen verdoezelt, is tóch Uw slotkonklusie: 'Als hij maar lid van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers geweest was, dan was het wellicht tot een objektiveren en tot een in het breder verband plaatsen mogelijk geweest, en dan zou de maatschappelijk werker ook vast wel steun ondervonden hebben. Dit althans is een van de teneuren die ik uit Uw artikel haal. Zoals ik opmerkte in tegenstelling met Uw poging om konflikten niet te verdoezelen of te bagatelliseren. Ik vind Uw geloof in de mogelijkheden van de Vereniging van Maatschappelijk Werkers ontroerend, maar ik geloof echter dat als Uw woorden waar zijn, en deze vereniging inderdáád geen konflikten verdoezelt of bagatelliseert, wat ik hoop en voor mogelijk houd om geen misverstand te wekken, dat U dan in tegenstelling hiermee wél tegenstellingen verdoezelt!

Om Uw 'Gezagsgetrouwheid' en Uw reformistische kritiek op het gebeurde maar eens duidelijk te onderstrepen, behoef ik slechts opnieuw aan te halen waaruit die instelling van verzoeningsgezindheid-bij-onverzoenlijke-zaken blijkt. U schrijft nl. letterlijk: 'Wij kunnen niet beweren, dat de secretaris van de Raad ongelijk had met het stopzetten van mededelingen naar buiten totdat de minister gesproken zou hebben. De secretaris dacht vanuit een ambtelijk patroon en dat mogen wij hem niet kwalijk nemen.'

Ik echter - en wellicht vélen met mij - neem de vrijheid om het de sekretaris van de Raad wél kwalijk te nemen dat hij vanuit een ambtelijk patroon dacht en handelde. Hij lijdt nl.

hierbij in sterke mate aan wat Sartre noemt: Kwade Trouw. Hij staat hierbij in de rij van b.v.

een politieagent die zijn 'plicht' doet ook als plicht onmenselijkheid betekent;

een rechter die 'Recht-spreekt' in naam van het Recht terwijl dat 'Recht' de menselijkheid niet meer dient etc. Enfin er zijn 100.000 voorbeelden te verzinnen en zelfs niet te verzinnen alleen.

Ook kunnen wij wel degelijk beweren dat de sekretaris van de Raad ongelijk had met zijn repressieve maatregelen waarmee hij aan v.d. Ven verbood om mededelingen naar buiten stop te zetten... totdat... de Minister gesproken zou hebben.

Ik ben heilig overtuigd van het nut van de vereniging van maatschappelijk werkers maar als een dergelijke vereniging zo moet worden gepropageerd met zo'n stuk anti-propaganda dan twijfel ik aan zijn levensduur.

Immers de mentaliteit van Uw stuk is de mentaliteit van U mag ik aannemen, en een stuk wat enkel naar verzoening streeft, of nog erger collaboreert met een mentaliteit die onmenselijk is, is kontra-revolutionair.

Niet Hoogachtend,
J. A. M. Kemps

Maatschappelijk Werker N.H. Kerk
G. W. Spitzenstraat 56
Stadskanaal